

Katrine Luise DiBona i RÆSON:

Illusionen om human krig: Erfaringer fra Kosovo og Irak

22. marts 2005 | ”I forlængelse af, at forventningerne til teknologien og planlægningen er steget, er de vestlige befolkninger blevet mere og mere intolerante i forhold til krigens menneskelige pris. Men militær magt ER magten til at ødelægge og slå ihjel. Det er essentielt, at de vestlige lande ikke overbeviser sig selv om, at militære resultater kan opnås uden konsekvenser for civilbefolkningen under angreb.”

Kan krig være human? Kan man nå sine mål hvis ikke man tør bruge de rette midler? Skal bombepiloterne flyve så højt, at de ikke selv kan blive ramt – hvis det betyder, at de rammer mindre præcist? De spørgsmål rejser cand.scient.pol. Katrine L. DiBona i en stor artikel i RÆSON om dilemmaerne ved den ”humane” krig, som hun mener en farlig illusion.

Af Katrine L. DiBona, Cand. scient. pol.

“Kind-hearted people might of course think there was some ingenious way to disarm or defeat an enemy without too much bloodshed, and might imagine this is the true goal of the art of war. Pleasant as it sounds, it is a fallacy that must be exposed: war is such a dangerous business that the mistakes which come from kindness are the very worst” (Carl von Clausewitz).¹

DE vestlige lande er blevet mere humane når de går i krig. Eller måske rettere sagt, de vestlige lande *vil gerne* være humane når de går i krig. Efter afslutningen af Den Kolde Krig er verdens magtbalance ændret. De vestlige lande besidder uden sammenligning den største militære magt i verden – og samtidig er de begyndt at fokusere på emner som menneskerettigheder, demokrati og global ansvarlighed i deres udenrigspolitik. Vesten ser sig selv i rollen som ansvarlig supermagt – og den ansvarlighed indebærer, at militære operationer er karakteriseret ved mådehold og hensyntagen til civilbefolkningerne, med andre ord: at krigsførelsen er *human*. Men hvad karakteriserer egentlig human krigsførelse? Og er det overhovedet muligt at kombinere den med militær effektivitet?

Kernen i human krigsførelse er at begrænse antallet af dræbte. Midt i halvfemserne, i en rapport sponsoreret af det amerikanske militær foreslår Alvin og Heidi Toffler endda, at målsætningen for den amerikanske udvikling af våben og taktik må være reduktionen eller *eliminationen* af risikoen for mennesker i krigssituationer.² Det er en ambitiøs målsætning. Formentlig er det også en målsætning, der lider under selvmodsiggende logikker. Men selv hvis *eliminationen* af den menneskelige risiko i krig er utopisk, så stræber de vestlige lande stadig mod at begrænse antallet af ofre, når de går i krig. Dette

¹ Clausewitz, C. v. (1976) *On War*, Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, Princeton University Press.

² Toffler, A. and Toffler, H. (1994) *War and Anti-War: Survival at the Dawn of the Twenty-first Century*, Warner Books, London

gælder både blandt civilbefolkningen, egne styrker og - til en vis grad - fjendtlige styrker. Eller måske er det mere præcist at sige, at de vestlige lande gør et indledningsvist forsøg på human krigsførelse. Men som de vestlige landes militære operationer i Kosovo og Irak kan bevidne, har vestens humane krigsførelse ofte en meget begrænset levetid.

På trods af de gode intentioner, på trods af de avancerede våben og på trods af de strikse regler for magtanvendelse, havde den humane krigsførelse kun begrænset holdbarhed i både Kosovo og Irak.

Forud for begge operationer var løfterne om human krigsførelse ellers mange. Før NATOs *Operation Allied Force* i Kosovo, lovede den britiske udenrigsminister Lord Robertson for eksempel, at bombemålene i landet udelukkende var militære, at ethvert bombemål ville have et klart formål, og at præcisionsammunition ville blive brugt. Endvidere var der ikke tale om at bombe Milosevic til fornuft, men udelukkende at reducere de militære enheder, der forfulgte albanerne i området.³ NATOs talsmand James Shea understregede adskillige gange i løbet af konflikten, at der aldrig havde været en så grundig indsats for at overholde krigens love og skelne mellem civile og militære mål.⁴

Også *Operation Iraqi Freedom* blev præsenteret som human krigsførelse. Den amerikanske stabschef general Meyers forsikrede, at der ville blive taget ekstraordinære forholdsregler for at beskytte både den civile befolkning og civile faciliteter.⁵ Også briterne understregede det humane element i kampagnen og påpegede nødvendigheden af at overholde international ret og udelukkende angribe militære mål, samt at juridisk rådgivning altid skulle være inkluderet i udvælgelsen af bombemål.⁶

Det vestlige budskab var ikke til at tage fejl af: Når vi bruger militær magt, bruger vi den på den rigtige måde. Men i løbet af begge kampagner blev løfterne delvist glemt og krigsførelsen mindre

entydig. På trods af de gode intentioner, på trods af de avancerede våben og på trods af de strikse regler for magtanvendelse, havde den humane krigsførelse kun begrænset holdbarhed i både Kosovo og Irak.

Operation Allied Force

NATOs militære operation i Kosovo og Serbien fik navnet *Operation Allied Force*. Dens overordnede formål var at tvinge de serbiske styrker ud af Kosovo. For at opnå dette måtte den serbiske militære kapacitet stækkes gennem angreb på både militære mål i Serbien og tunge våben og logistiske støtteenheder i Kosovo.

Den indledende planlægning af bombemål var i høj grad påvirket af det politiske ønske om human krigsførelse. NATOs politiske ledere afviste størstedelen af de bombemål, som de militære planlæggere havde udvalgt. Ud af 2000 potentielle mål var det indledningsvist kun 200, der var politisk acceptable.⁷ Derfor blev den første del af kampagnen gennemført med et meget begrænset antal mål, hovedsageligt i Kosovo. Det stod dog hurtigt klart, at denne strategi ikke havde nogen reel effekt på serberne. Da de serbiske styrker i Kosovo og de forskellige komponenter af det serbiske luftforsvar var problematiske at identificere og ramme, blev angreb på den militære infrastruktur i Serbien opprioriteret. Dermed blev også olieraffinaderier, opbevaringsområder og våbendepoter udvalgt som legitime bombemål.

NATOs målplanlægning udviste en kontrol og omhyggelighed, der ikke tidligere var set i moderne krigsførelse. Våbeneksperter udvalgte de bedst egnede våben til samtlige mål og evaluerede den forventede eksplosionskraft i forhold til fire niveauer af civil skade. Juridisk og moralsk evaluering var også indbygget i planlægningsprocessen. Hvert mål blev gennemgået i lyset af Geneve-konventionerne af militærjurister. Dette arbejde inkluderede løbende vurderinger af, hvorvidt den forventede militære gevinst overgik den forventede civile skade; samt dragnings af grænsen mellem civile og militære mål.⁸ Endvidere skulle ethvert NATO-medlemsland med fly i luften godkende angrebsplanerne og ofte måtte NATOs øverstkommanderende SACEUR General Wesley Clark, i samarbejde med NATOs Generalsekretær Javier Solana, tage kontakt til de

³ Roberts, A. (1999) 'NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo', *Survival*, 41(3), side 102-123.

⁴ Amnesty International (2000) 'NATO/FRY: "Collateral Damage" or Unlawful Killings?', AI Index: EUR 70/18/00, Publiceret i juni 2000.

⁵ Conetta, C. (2004) 'The Wages of War: Iraqi Combatant and Noncombatant Fatalities in the 2003 Conflict', Project on Defense Alternatives Research Monograph #8, den 20. oktober 2003.

⁶ Cordesman, A. H. (2003) *The Iraq War: Strategy, Tactics and Military Lessons*, the Centre for Strategic and International Studies, Praeger, Westport and London.

⁷ Funnell, R. (2000) 'Military history overturned: Did air power win the war?' in Schnabel, A. and Thakur, R. (Eds.) *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention – Selective Indignation, Collective Action and International Citizenship*, United Nations University Press, side 433-447.

⁸ Ignatieff, M. (2001) *Virtual War. Kosovo and Beyond*, Vintage, London.

europæiske hovedstader for at opnå godkendelse af specifikke mål.

Hvor Golfkrigens missiler var i stand til at ramme specifikke bygninger eller bunkere, kunne *Allied Force* ramme præcise dele af bygninger, eksempelvis Milosevics soveværelse på anden sal.

Udover den omhyggelige planlægning af bombemål var *Operation Allied Force* banebrydende i brugen af præcisionsammunition. 35 procent af de 23.000 missiler og bomber, som blev afsendt mod Jugoslavien, var præcisionsstyrede. General Clark konkluderede da også hurtigt, at operationen havde brugt den højeste andel præcisionsammunition nogensinde i en væbnet konflikt.⁹ Sammenlignet med Golfkrigen, hvor præcisionsammunition for alvor var blevet introduceret, udviste *Operation Allied Force* imponerende præcision. Hvor Golfkrigens missiler var i stand til at ramme specifikke bygninger eller bunkere, kunne *Allied Force* ramme præcise dele af bygninger, eksempelvis Milosevics soveværelse på anden sal. Det amerikanske forsvarsministerium konkluderede, at ingen militær operation af den størrelse nogensinde havde forårsaget så lidt skade på ikke tilsigtede mål.¹⁰ Den amerikanske forsvarsminister gik så langt som at udnævne *Operation Allied Force* til den mest præcise bombekampagne i historien.¹¹

I starten af kampagnen blev det fra politisk side pålagt General Clark at undgå bombing af serbiske kaserer. Rationalet var logisk: man kunne ikke forhindre et blodbad ved at starte et nyt. Bestræbelserne på at undgå serbiske tab viste sig dog at være et kortvarigt fænomen. Ifølge General Clark blev de moralske angrebsrestriktioner opgivet på grund af hensynet til den militære effektivitet. Et år efter krigens afslutning reflekterede General Clark over bombekampagnen og pointerede, at serberne ikke var fjenden. I starten ønskede alliancen ikke engang at angribe serbiske soldater. Men tre uger

senere, da alliancen ikke kunne få krigen stoppet, begyndte den at bombe kaserer. Clark overvejede derfor om krigen kunne være stoppet tidligere, hvis man blot var begyndt at slå dem ihjel tidligere.¹² Alt i alt var cirka 31 procent af NATOs luftangreb rettet mod serbiske styrker på jorden, og cirka 400 serbiske soldater mistede livet.

Men den ændrede holdning til de serbiske soldater var ikke nok til at skabe de ønskede militære resultater. I praksis havde NATO store problemer med at identificere og angribe de serbiske landstyrker i Kosovo og Serbien (og dermed dæmme op for den etniske udrensning). Derfor blev presset i højere og højere grad lagt på strategiske mål i Beograd. Udover angrebene på militære anlæg blev også tv- og radiosendere, metalbehandlingsanlæg, broer samt Milosevics private villa ramt. Angreb på sådanne strategiske mål udsatte den civile befolkning for væsentlig risiko. Adskillige af målene viste sig da også at være politisk kontroversielle, selv internt mellem alliancens medlemslande. Et eksempel var bombing af tv- og radiosendere. Ifølge General Clark var målene legitime, da senderne var del af Milosevics militære maskine, idet de både forlængede og forstærkede konflikten.¹³ Den britiske premierminister Tony Blair støttede General Clark, mens den italienske udenrigsminister Lamberto Dini mente, at angrebene aldrig skulle have fundet sted.¹⁴

Kritikken af NATO for ikke at udvise mådehold steg med antallet af strategiske angreb. På trods af at de strategiske mål oftest var militære i natur og udvalgt på grund af deres (potentielle) militære betydning, blev den højeste pris betalt af civilbefolkningen. FNs Højkommissær for Menneskerettigheder Mary Robinson kritiserede NATO for at bombe civil infrastruktur ud fra rationalet om, at de *kunne* være militært anvendelige og for at være den eneste dommer over, hvad der var acceptabelt at bombe.¹⁵ Den efterfølgende nedsatte uafhængige internationale kommission konkluderede¹⁶, at på trods af, at NATO havde udvist forsigtighed i luftangrebene, havde bombingerne af civil infrastruktur medført høje sandsynligheder for civile

⁹ Clark, W.K. (1999) 'Effectiveness and Determination', The International Press, den 2. juni 1999.

¹⁰ United States Department of Defense (1999) 'Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report', Rapport til Kongressen, den 31. januar 2000.

¹¹ Air Force Magazine Editorial (1999) 'Echoes from Allied Force', *Air Force Magazine*, 82(8), side1-8. Men på trods af præcisionen var præcisionsammunition ikke ufejlbar og der var adskillige tilfælde af utilsigtede civile tab: Den 14. april blev en flygtningekonvoj bombet ved Korisa, den 7. maj blev den kinesiske ambassade i Beograd ramt og den 30. maj blev Varvarin broen ramt, blot for at nævne de mest kendte.

¹² "The Serbs were not the enemy. I mean, we didn't even wanted to kill Serb soldiers in the beginning... Three weeks later, when we couldn't get this thing stopped, we started bombing barracks. Maybe we could have stopped it earlier, if we had just started killing them earlier". General Clark er citeret i Der Derian, J. (2001) *Virtuous Wars. Mapping the Military-Industrial-Media-Entertainment Network*, Westview Press, Boulder and Oxford.

¹³ Clark, 1999.

¹⁴ The Washington Post, den 24. april 1999.

¹⁵ Roberts, 1999.

¹⁶ Kommissionen blev nedsat på initiativ fra flere internationale figurer, blandt andet den svenske statsminister Göran Persson og den sydafrikanske dommer Richard Goldstone. Rapporten blev efterfølgende afleveret til FNs General Sekretær Kofi Annan.

tab.¹⁷ Samtidig blev brugen af traditionel ammunition intensiveret, for på trods af løfterne om gennemført præcision i luftangrebene var præcisionsammunition langt fra den eneste våbentype, der blev anvendt.

NATO brugte også 150 af de meget kritiserede klyngebomber. Brugen af klyngeammunition blev specielt intensiveret i den sidste del af kampagnen. Selv en episode den 7. maj, der resulterede i adskillige civile ofre, endte ikke alliancens brug af klyngebomber. Mens amerikanerne som et resultat af episoden afstod fra at bruge klyngebomber som fortsatte andre alliancepartnere med at bruge den kontroversielle ammunition. Der er da også efterfølgende blevet argumenteret for, at det netop var brugen af klyngebomber den 7. juni mod serbiske landtropper (som dræbte adskillige hundrede), der endeligt 'overtalte' de serbiske forhandlere til at indgå en aftale.¹⁸ NATOs brug af klyngebomber blev intensivt kritiseret af både Amnesty International og i den endelige rapport fra Kosovo-kommissionen. Amnesty påpegede, at brugen af klyngeammunition stod i modsætning til alliancens forsikringer om den højeste hensynstagen til den civile befolkning.¹⁹

Episoden i Somalia, hvor amerikanske soldater i 1993 var blevet dræbt og slæbt gennem Mogadishus gader, havde stor betydning for specielt den amerikanske opfattelse, at tab blandt egne tropper for alt i verden skulle undgås.

Endelig blev NATOs løbende overgang fra humane til mere traditionel krigsførelse, fordret af organisationens modvilje mod at risikere egne tab. Episoden i Somalia, hvor amerikanske soldater i 1993 var blevet dræbt og slæbt gennem Mogadishus gader, havde stor betydning for specielt den amerikanske opfattelse, at tab blandt egne tropper for alt i verden skulle undgås. Denne modvilje udmøntede sig for det første i, at alliancens bombefly ikke gik under 15.000 fod når de udløste deres last. Mens denne sikkerhedsforanstaltning beskyttede NATOs piloter mod de serbiske antiluftskytts, øgede det også risikoen for fejlafleveringer og civile tab.²⁰

Samtidig betød sikkerhedsforanstaltningen også, at NATO blev tvunget til at fokusere på de strategiske mål i eksempelvis Beograd, da effektiviteten mod de operative serbiske styrker på jorden i Kosovo blev begrænset af højdekravet.²¹ For at stoppe serbernes etniske udrensning i Kosovo var det nødvendigt at angribe deres styrker på jorden. Men dette ville medføre en øget risiko for NATOs piloter, idet sådanne mål var svære at identificere fra NATOs hovedkvarter i Bruxelles - de måtte endeligt identificeres af piloterne selv. General Clark stødte gentagne gange på modvilje og undrede sig over, hvordan man moralsk kunne retfærdiggøre ikke at bombe de serbiske styrker på jorden, når muligheden forelå.²² Siden Kosovo har de vestlige lande ikke i den grad søgt at begrænse egne tab. Som nedenstående diskussion af invasionen af Irak i 2003 også indikerer, har terrorangrebene den 11. september til en vis grad devalueret amerikanernes frygt for egne tab.

Fordi vesten havde legitimeret operationen i Kosovo med moralsk forpligtigelse, måtte magtanvendelsen være af tilsvarende moralsk kaliber.

Men i Kosovo blev også beslutningen om at udelade landtropper kritiseret for at minimere risikoen for egne tab på bekostning af kosovoalbanerne. Mellem marts og juni måned blev 10.000 kosovo-albanere dræbt af serbiske styrker.²³ 14 dage efter kampagnens begyndelse var en halv million kosovoalbanere flygtet til nabolandene. Risikoen for mange utilsigtede civile tab, som blev accepteret af de politiske ledere for at minimere risikoen for deres egne soldater, tillod i høj grad den anklagende finger at blive rettet mod NATO.²⁴ NATO stod i et dilemma - mellem at tvinge Milosevic til at opgive og at gøre dette via human krigsførelse. Fordi vesten havde legitimeret operationen i Kosovo med moralsk forpligtigelse, måtte magtanvendelsen være af tilsvarende moralsk kaliber. Og det viste sig at være nemmere at forsvare

¹⁷ Independent International Commission on Kosovo (2000) *The Kosovo Report*, Oxford University Press, Oxford and New York.

¹⁸ Roberts, 1999.

¹⁹ Amnesty International, 2000.

²⁰ Coicaud, J. (2000) 'Solidarity versus geostrategy: Kosovo and the dilemmas of international democratic culture' in Schnabel, A. and Thakur, R. (Eds.) *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention - Selective Indignation, Collective Action and International Citizenship*, United Nations University Press, side 462-476.

²¹ Daalder, I. H. and O'Hanlon, M. E. (2000) *Winning Ugly. NATO's War to Save Kosovo*, Brookings Institution Press, Washington D.C.

²² Clark, W.K. (2001) *Waging Modern War*, Public Affairs Oxford.

²³ Independent International Commission on Kosovo, 2000.

²⁴ Thakur, R. and Schnabel, A. (2000) 'Unbridled humanitarianism: Between justice, power and authority' in Schnabel, A. and Thakur, R. (Eds.) *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention - Selective Indignation, Collective Action and International Citizenship*, United Nations University Press, side 496-504.

bombekampagnens moralske mål end bombekampagnens midler.

Operation Iraqi Freedom

Dilemmaerne omkring human krigsførelse har ikke kun gjort sig gældende under *Operation Allied Force*. På trods af at invasionen af Irak var befriet for de høje moralske målsætninger (Irak kunne trods alt vurderes som en trussel mod vestlig sikkerhed), blev verden endnu engang lovet human krigsførelse.

Operation Iraqi Freedom havde som overordnet mål at vælte Saddam Husseins regime. I modsætning til *Allied Force* inkluderede *Iraqi Freedom* landtropper allerede fra starten. Om aftenen den 21. marts 2003 blev bombardementet af Bagdad indledt. Samtidig krydsede amerikanske og britiske tropper den irakiske grænse fra Kuwait. I de efterfølgende fire dage bombarderede de allierede styrker intensivt - i overensstemmelse med deres *shock and awe*-strategi. Samtidig arbejdede den amerikanske tredje infanteridivision sig hastigt mod Bagdad, mens de britiske styrker sikrede de sydlige byer og omkransede Basra. I ugerne der fulgte, fortsatte de allierede med at bombe strategiske mål. Den 7. april var Basra faldet, og to dage efter blev Saddams statue på Firdouzpladsen i Bagdad væltet. Bagdad var indtaget.

Irakerne fik aldrig igangsat så meget som et eneste luftangreb.

Den indledende bombekampagne var omhyggeligt planlagt med henblik på at minimere risikoen for civile tab. Som i *Operation Allied Force* blev de planlagte mål løbende vurderet af våbeneksperter og militærjurister. De foretrukne mål var irakiske antiluftsystemer og flyvevåbenets militære kapacitet. Amerikanerne fik da også hurtigt etableret total luftdominans og irakerne fik aldrig igangsat så meget som et eneste luftangreb. Efter den indledende kampagne fokuserede amerikanerne på 'effekt-baseret' bombing specielt rettet mod militære faciliteter og kommunikationsenheder. Samtidig blev angrebene på den irakiske republikanske garde intensiveret.

På trods af at *Operation Iraqi Freedom* ikke opererede med den samme modvilje mod direkte at angribe fjendtlige styrker, udviste man, i hvert fald i starten, stor omhyggelighed i at undgå unødvendige civile tab. Koalitionen syntes også villig til at prioritere de civile hensyn tilnærmelsesvist lige så

højt som beskyttelsen af egne tropper. Samtidig udgjorde præcisionsammunition udgjorde næsten 70 procent af ammunitionen.

Også de allierede landstyrker opererede indledningsvist under strikse regler for magt-anvendelse. Der blev udelte skrevne regler til samtlige soldater. Reglerne understregede at soldaterne 1) udelukkende måtte angribe fjendtlige styrker og militære mål, 2) skulle skåne civile og civil ejendom, 3) skulle opføre sig med ære og værdighed, samt 4) skulle overholde krigens love. Specielt sondringen mellem civile og fjendtlige personer blev understreget som en væsentlig del af strategien for at 'vinde irakernes hjerter'. Også de 32 Apache-kamphelikoptere, som var inkluderet i *Operation Iraqi Freedom*, var underlagt strikse regler for magtanvendelse og pålagt aldrig at besvare skud i befolkede områder.

Endnu engang fik human krigsførelse kun en kort levetid. Reglerne for magtanvendelse blev dramatisk ændret, efter irakere begyndte at bruge selvmordsbomber.

Men endnu engang fik human krigsførelse kun en kort levetid. Reglerne for magtanvendelse blev dramatisk ændret, efter irakere begyndte at bruge selvmordsbomber. Specielt selvmordsbomben, der, blot halvanden uge efter invasionens start, eksploderede ved checkpointet i Najaf fik konsekvenser. Adskillige officerer begyndte at opfordre soldaterne til at gå ud fra, at civile var kombattanter, indtil det modsatte var bevist.²⁵ Også i Bagdad fik styrkerne besked på, at alle mål var fjendtlige i stedet for at foretage positiv identifikation. Området ved al-Nasiriyya blev erklæret fjendtligt og styrkerne fik tilladelse til at skyde på alt, der bevægede sig.²⁶ Samtidig blev restriktionerne på Apache-helikopterne ophævet, da de fik tilladelse til at besvare ild i selv befolkede områder.²⁷

Også i forhold til udvælgelsen af bombemål nærmede den omhyggeligt planlagte fase sig efterhånden slutningen, og improvisationens problemer begyndte at melde sig. De planlagte mål udgjorde nu kun halvdelen af alle mål. Resten var *targets of opportunity*. Adskillige sortier blev fløjet

²⁵ Clark, W. K. (2003) *Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism and the American Empire*, Public Affairs, New York.

²⁶ Human Rights Watch (2003) 'Off Target. The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq', Human Rights Watch Pub.

²⁷ Clark, 2003.

uden nogen centraliseret kontrol med hvilke mål, der blev ramt. Tillige havde amerikanerne store problemer med at identificere deres mål. Ofte blev mål angrebet, udelukkende fordi de kunne associeres med militæret, eller fordi de havde specielle sikkerhedsforanstaltninger. Ofte havde amerikanerne ingen sikker viden havde om faciliteternes anvendelse forud for invasionen.²⁸ Det var derfor ofte højst tvivlsomme efterretninger som placerede faciliteter på listen over potentielle bombemål. Forsvarsminister Donald Rumsfeld skulle fungere som politisk kontrol, idet han personligt skulle godkende bombemål med store potentielle store civile tab. I juli rapporterede New York Times, at mere end 50 af sådanne mål var blevet foreslået og at Rumsfeld havde godkendt dem alle.

Det var ofte højst tvivlsomme efterretninger som placerede faciliteter på listen over potentielle bombemål.

Endvidere blev de såkaldte tids-sensitive mål introduceret. Sådanne mål dækkede hovedsageligt over efterretninger om det irakiske lederskabs tilholdssteder. I forhold til human krigsførelse var disse typer mål dybt problematiske. For det første tillod tidsbegrænsningerne ikke tilstrækkelig evaluering af risikoen for civile tab. For det andet var målene ofte placeret i tæt befolkede områder. Endeligt var koordinaterne ofte udledt fra upræcise satellittelefoner, der kun kunne lokaliseres indenfor en 100 meter radius. Af de 50 godkendte tids-sensitive mål opnåede ingen at ramme det tilsigtede mål.

Klyngebomberne blev hovedsageligt brugt mod de irakiske styrker i de såkaldte *kill-boxes*, hvor irakiske styrker blev manøvreret ud i det fri, omringet og bombet.

Også mængden af ikke-præcisionsammunition blev gradvist øget. Igen blev de berygtede klyngebomber anvendt. I løbet af kampagnen brugte luftværnet 1276 klyngebomber, hvilket svarer til 247.836 sprængladninger, mens landstyrkerne affyrede 11.606 klyngeammunitioner, hvilket svarer

til næsten 2 millioner sprængladninger.²⁹ På trods af, at amerikanerne har udviklet og i høj grad brugte nyudviklede og mere præcise klyngebomber, blev også de forældede brugt i kampagnens sidste fase. Klyngebomberne blev hovedsageligt brugt mod de irakiske styrker i de såkaldte *kill-boxes*, hvor irakiske styrker blev manøvreret ud i det fri, omringet og bombet. Men luftværnet brugte også klyngebomber i befolkede områder. Lidt over en måned inde i kampagnen, blev klyngebomber eksempelvis brugt i al-Hilla. 30 civile mistede livet og over 100 blev såret. Også landstyrkerne brugte i vidt omfang klyngebomber, på trods af at klyngeammunition brugt af landtropper er mindre præcise end luftværnets.

Direktøren for organisationen *Landmine Action*, Richard Loyd, udtalte efterfølgende, at brugen af klyngebomber i Irak modsagde enhver regerings påstande om at minimere civile tab.³⁰ I en af de mest detaljerede redegørelser for *Operation Iraqi Freedom* konkluderes det, at koalitionen vurderede, at deres oprindelige begrænsninger på legitime bombemål og regler for magtanvendelse var for restriktive til at skabe militær gennemslagskraft. Derfor valgte koalitionen at øge intensiteten og koncentrationen af urbane mål og øgede derved de civile tab.³¹

Human krigsførelse med begrænset holdbarhed?

Både *Operation Allied Force* og *Iraqi Freedom* stødte på problemer med at forene human krigsførelse og militær effektivitet. Begge kampagner startede ud med human krigsførelse: præcisionsammunition udgjorde størstedelen af ammunitionen, og bombemålene blev omhyggeligt udvalgt og kontrolleret. Men da de militære resultater stadig lod vente på sig begyndte de vestlige lande i begge tilfælde at fravige de humane normer. Brugen af klyngebomber blev intensiveret, kontroversielle bombemål blev angrebet, og reglerne for magtanvendelse blev afslappet. Derfor er det måske nødvendigt at spørge, om human krigsførelse overhovedet kan forenes med militær effektivitet? Måske er human krigsførelse reelt modstridende med brugen af militær magt?

Der kan i hvert fald ikke herske tvivl om, at de vestlige landes forsøg på at føre human krigsførelse i praksis endte med at føre til gradvist intensiverede

²⁹ Human Rights Watch, 2003.

³⁰ Ramesh, R. (Ed) (2003) *The War We Could Not Stop. The Real Story of the Battle for Iraq*, Faber and Faber Ltd., London.

³¹ Cordesman, 2003.

²⁸ Cordesman, 2003.

angrebsstrategier. Beslutningerne om løbende at øge det militære pres på henholdsvis det serbiske og irakiske styre betød, at de indledende faser af kampagnerne var både humane og ineffektive, mens den anden del af kampagnerne var effektive, men inhumane. Derfor er den mest foruroligende lærestreg fra Kosovo og Irak måske, at de mest effektive militære indgreb involverede angreb på den civile infrastruktur og en mere afslappet holdning til tab blandt civilbefolkningen.

Mens den humane krigsførelse altid vil være et forsøg værd, så vil den sjældent manifestere sig som andet end et forsøg.

Umiddelbart kan den humane holdning synes tiltalende. I udgangspunktet vil vesten altid søge den humane krigsførelse – hvor de militære angreb ikke rettes mod uskyldige civile. Men mens den humane krigsførelse altid vil være et forsøg værd, så vil den sjældent manifestere sig som andet end et forsøg. Som i Kosovo og Irak vil hensynet til militære resultater veje tungere end humane hensyn. Men ofte vil brugen af militær magt være lettere at acceptere, både for de vestlige landes politikere og de vestlige landes befolkninger, når man kan trøste sig med kun at påføre meget få civile tab. Militære angreb vil således aldrig være rettet mod de serbiske, det irakiske eller det iranske *folk* - kun mod de despotiske *regimer*, der undertrykker de uskyldige civilbefolkninger. Problemet er, at militær magtanvendelse aldrig kan blive så entydig. Som eksemplificeret i Kosovo og Irak er en komplet adskillelse af det civile og det militære dybt problematisk. Selv med klar afstandstagen til bevidste angreb på civilbefolkningen, er det nødvendigt at erkende, at eksempelvis angreb på civil infrastruktur eller militære mål i befolkede områder kan være en yderst effektiv komponent i at presse et regime til overgivelse eller til forhandlingsbordet. Og det var da også, hvad de vestlige lande gjorde brug af i både Kosovo og Irak. Som Clausewitz pointerede i starten af 1800tallet, er krig blot den forlængede arm af politik.³²

Under *Operation Iraqi Freedom* beklagede general Myers, at amerikanerne var blevet nødt til at rette angreb mod mål i civile områder, men understregede at *war is not a tidy affair, it's a very ugly affair*.³³ Under *Operation Allied Force*

understregede General Clark, at alliancens etiske angrebsstrategi havde kollideret med ønsket om militær effektivitet. Clark funderede efterfølgende over, hvorvidt det var bedst at slå 500 mennesker ihjel den første nat eller, med overgivelse som det endelige mål, at slå dem ihjel langsomt. Han konkluderede, at alt andet lige var det bedre at få det overstået hurtigt.³⁴

Selv med klar afstandstagen til bevidste angreb på civilbefolkningen, er det nødvendigt at erkende, at eksempelvis angreb på civil infrastruktur eller militære mål i befolkede områder kan være en yderst effektiv komponent i at presse et regime til overgivelse eller til forhandlingsbordet.

Den farlige illusion

Pointen er, at de vestlige lande bliver nødt til at erkende konsekvenserne af at slippe deres militære magt løs. I forlængelse af, at forventningerne til teknologien og planlægningen er steget, er de vestlige befolkninger blevet mere og mere intolerante i forhold til krigens menneskelige pris.³⁵ Mens det selvsagt er ønskeligt, at de vestlige lande (eller alle lande for den sags skyld) søger at inddrage human krigsførelse i deres militære strategier, må dette ikke forlede de vestlige lande til at tro, at de kan føre 'blodløse' krige. Militær magt er magten til at ødelægge og slå ihjel. Det er essentielt, at de vestlige lande ikke overbeviser sig selv om, at militære resultater kan opnås uden konsekvenser for civilbefolkningen under angreb.

Derfor er det en farlig udvikling, at løfter om human krigsførelse i høj grad er blevet en integreret del af de vestlige landes legitimering af at bruge militær magt. Når legitimiteten af en militær operation bliver betinget af udførelsen – det vil sige, når sagen kun er værd at kæmpe for hvis kampen kan udføres human og uden egne tab – bliver vesten sårbar. Human krigsførelse vil højst sandsynligt blive

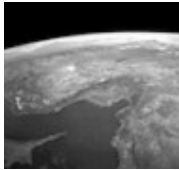
³⁴ Would it be better to kill five hundred people on the first night? Or is it better to kill them slowly, and ultimately have them give up? I think all things being equal, it's better to get it over sooner rather than later" (citeret i Der Derian, 2001).

³⁵ PoKempner, D. (2001) 'Collateral Damage: Assessing Violations from the Outside', working paper presented at the workshop on 'Humanitarian Challenges in Military Interventions', the Carr Center for Human Rights Policy, Harvard University, 29/30 november, 2001.

³² Clausewitz, C. v. (1976) *On War*, Edited and translated by Michael Howard and Peter Paret, Princeton University Press.

³³ Citeret i Cordesman, 2003.

opgivet til fordel for militær effektivitet, og de vestlige lande kan med rette kritiseres for at have brudt deres løfter. For uanset mængden af løfter så er konsekvensen af militære kampagner civile ofre. Hvis vesten skal skatte menneskeliv så højt som human krigsførelse foreskriver, skal militære kampagner kun iværksættes, hvis deres formål er værd at miste liv for. Ellers risikerer de vestlige lande at undervurdere den pris, der altid skal betales ved militære indsatser. I værste fald kan troen på, at vestens militære operationer kan gennemføres uden nogen nævneværdig grad af menneskelig lidelse betyde, at de vestlige lande bliver mindre forbeholdne i at bruge militær magt.

Katrine Luise DiBona (f. 1978) er uddannet cand.scient.pol. fra Institut for statskundskab i Odense, Syddansk Universitet. Hun afleverede i efteråret 2004 speciale om liberale demokratiers krigsførelse i Bosnien, Kosovo og Irak. Hun arbejder p.t. som forskningsassistent ved Institut for statskundskab, Syddansk Universitet.